

ЗА УЧЕНИЯ И ПРЕПОДАВАТЕЛЯ ПРОФ. Д.И.Н. ИВАН СТОЯНОВ

Петко Ст. Петков

ABOUT THE SCHOLAR AND LECTURER PROF. IVAN STOYANOV, DR. HABIL

Petko St. Petkov

Abstract: *This introductory text briefly presents the main aspects of the academic biography of the scholar and lecturer Prof. Ivan Iliev Stoyanov: his career development, the academic positions he held, his research interests and achievements, honours and awards.*

Keywords: *Prof. Ivan Iliev Stoyanov; St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Tarnovo; scholar; lecturer.*

За развитието на академичната кариера на проф. д.и.н. Иван Стоянов е писано неведнъж. Като авторитетен учен, той се радваше на заслужена почит както сред професионалните историци, така и в обществото. А най-скъп спомен за неговото обаяние на преподавател пазят многобройните му студенти, докторанти и колеги – всички, които са имали възможност да се докоснат до словото и книгите му.

Проф. д.и.н. Иван Илиев Стоянов е роден на 12 февруари 1949 г. в с. Бръшляница, област Плевен. Средно образование получава в Гимназията с преподаване на руски език „Васил Каравасилев“ в Плевен през 1967 г., а висше – специалност история – във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ през 1971 г. [130 години..., 2009, с. 9]. Трудовият му път започва като учител в ОУ „Христо Ботев“, с. Паисиево, Силистренско (1971 г.). Работи и в Окръжния исторически музей в гр. Плевен (1974 г.).

През 1971 г. Висшият педагогически институт в старата столица е преобразуван във Великотърновски университет „Кирил и Методий“. В следващите години към преподавателската работа са привлечени редица нови асистенти: Стоян Богданов, Илка Петкова, Тодор Овчаров (1973 г.), Косю Пенчиков, Калчо Калчев, Цанко Петров, Николай Даскалов, Радослав Мишев, Людмил Спасов (1974 г.), Иван Харалампиев, Върбан Вътов, Кирил Цанков, Иван Стоянов, Минчо Минчев (1975 г.) [Петков, П. Ст., 2003, с. 71]. От 25 ноември 1975 г. Иван Стоянов е преподавател в катедра „Нова и най-нова история на България“ на ВТУ „Кирил и Методий“. Само след четири години, през 1979 г. той е повишен в старши асистент, от 1983 г. е главен асистент, а през 1987 г. е избран за доцент [Кой кой е..., 2003, с. 147].

През 1983 г. Иван Стоянов защитава пред Специализирания научен съвет по нова и най-нова история дисертация на тема „Либералната партия в Княжество България 1879–1886 г.“ за присъждане на научната степен „кандидат на историческите науки“ („доктор“). Висшата атестационна комисия утвърждава получената научна степен на 15 ноември 1983 г. През 2002 г. доц. д-р Иван Стоянов защитава втора дисертация, този път за присъждане на научната степен „доктор на историческите науки“. Темата на труда му е „Политически идеи на Тайния централен български комитет“. През 2003 г. д.и.н. Иван Стоянов е избран за професор [**Преподавателите...**, 2013, с. 222]. През 1998 г. Американският библиографски институт го включва в изданието си „Пет хиляди световни личности“.

Проф. Иван Стоянов участва активно в редица творчески и научни организации. Той е член на Софийския клон на Съюза на учените в България. От 1993 г. е член на Висшия учебен съвет към Министерството на образованието и науката. От 1994 до 2000 г. е председател на Общинския комитет „Васил Левски“ в гр. В. Търново, а през 2008 г. става член на Управителния съвет на Общобългарския комитет „Васил Левски“. Проф. Стоянов има дълга и успешна кариера в Националната агенция за оценяване и акредитация (НАОА). От 1996 до 1999 г. е член на Акредитационния съвет към НАОА, от 2000 до 2003 г. е председател на Постоянната комисия по обществени науки към агенцията, а от 2003 до 2012 г. – председател на Постоянната комисия по хуманитарни науки и изкуства към НАОА. През 1996 г. е член на Инициативния комитет за възраждане на гр. Велико Търново. От 2013 до 2017 г. проф. Иван Стоянов е председател на Фондация „Васил Левски“. Той е първият ѝ председател, който не е от София.

През годините проф. Иван Стоянов е заемал различни ръководни административни длъжности. От 1989 до 1991 г. той е заместник-декан на Историческия факултет на Великотърновския университет. По негово предложение става важното уточнение в наименованието на ВТУ, като към имената на равноапостолните Кирил и Методий се добавя общоприетото съкращение за обозначението им като светци на Българската православна църква. Предложението на заместник-декана доц. Ив. Стоянов за именуване на ВТУ като „Свети свети Кирил и Методий“ е обсъдено и утвърдено на Декански съвет на 28 февруари 1990 г. [**ДА – В. Търново**, ф. 1178, оп. 4, а.е. 89, л. 10]. На 12 март 1990 г. Академическият съвет на ВТУ одобрява предложението на Историческия факултет. Запознато е и Общото събрание на Университета. Идеята е подкрепена и от президента на Република България Петър Младенов, който в специално писмо до ректора на ВТУ проф. Г. Данчев отбелязва, че решението на най-висшия орган на академично самоуправление занапред Великотърновския университет да се нарича „Свети свети Кирил и Методий“ може да бъде обявено тържествено без указ на президента, „тъй като не се променя наименованието на университета. Кирил и Методий са канонизирани за светци от Православната църква и носят това свое достойнство от векове“ [**Петков, П. Ст.** 2003, с. 177].

От 1991 до 1993 г. доц. Иван Стоянов е заместник-ректор на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ по научноизследователската дейност и следдипломната квалификация. А през следващия мандат – от 1995 до 1999 г. той е ректор на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ – първият ректор на Великотърновския университет, който е негов възпитаник. През този период са сключени договори с университетите във Вилнюс (Литва), Баня Лука (Република Сръбска), Билефелд (Германия), Суецкия университет в Египет, Кишинев (Молдова), Твер (Русия), Донецк (Украйна), Мариопул (Украйна), подновени са договорните отношения с университетите в Ниш, Янина, Скопие, Монпелие, Одеса.

От 2007 г. проф. Ив. Стоянов отново става координатор на научната и изследователската дейност във ВТУ, след като е назначен за началник-отдел „Научноизследователска, художественотворческа и издателска дейност във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“.

По време на дългата си академична кариера проф. Ив. Стоянов чете много и различни лекционни курсове. Във Великотърновския университет това са: *История на Българското възраждане; Политически течения и организации през Възраждането – идеи и практики; Възстановяване на българската държавност – идеи и проекти; Дуализмът в идейните възгледи на „млади“ и „стари“; Общото и различното в идейните възгледи на революционерите-демократи*. Освен във ВТУ, проф. Ив. Стоянов чете лекции в Шуменския университет (1993–2002 г.), във Варненския свободен университет от 2002 г., в Русенския университет „Ангел Кънчев“ – от 2003 г., в Пловдивския университет и във филиала му в Кърджали. Проф. Иван Стоянов е научен ръководител на десетки дипломанти (бакалаври и магистри) и докторанти.

Той провежда няколко специализации и чете лекционни курсове и в чуждестранни висши училища. През 1979 и 1984 г. специализира в Петербургския държавен университет в Русия, а през 2012 г. – в Университета „А. И. Херцен“ в Санкт Петербург. Проф. Иван Стоянов чете лекции в Ягелонския университет в Краков през 1987 г., в Българския културен институт към посолството на Република България в Париж през 2007 г.; в Европейския парламент в Брюксел през 2009 г.; в Българския културен институт към посолството на Република България в Лондон през 2009 г.; в Българския културен институт „Дом Витгенщайн“ във Виена през 2010 г.; пред българската общност към църквата „Св. Димитър“ в Торонто през 2010 г.; пред Българо-норвежкото културно дружество в Осло, Норвегия, през 2011 г.; в Университета „Адам Мицкевич“ в Познан през 2011 г.; в Българския културен институт към посолството на Република България в Будапеща през 2011 г.; във Военноморския технологически институт – гр. Керч, Украйна, през 2011 г.; в Башкирския държавен университет в Уфа, Русия, през 2012 г.; в Българския културен институт към посолството на Република България в Париж през 2012 г.; в Българския културен институт „Дом Витгенщайн“ във Виена през юни и ноември 2012 г.; в Българския културен институт в Братислава през 2012 г.; в Българския културен институт в Москва – на 27 януари 2013 г. [*Преподавателите...*, 2013, с. 223].

Научноизследователските интереси и постижения на проф. Иван Стоянов са предимно в областта на новата българска история. Той е автор на повече от 150 научни публикации, от които 12 монографии и учебници за ученици и студенти. Част от своите публикации Ив. Стоянов посвещава на формирането и развитието на партиите и политическите борби в нова България. В тази насока заслужава да се отбележи монографията му „Либералната партия в Княжество България 1879–1886 г.“, издадена през 1989 г., в която се изясняват подробно и на базата на значителен изворов материал не само въпросите, свързани с формирането и организационното развитие на тази основна политическа формация, но и отношението на нейните членове и лидерите ѝ към важни събития като Режима на пълномощията, Съединението 1885 г., политическата криза 1886 г. [Стоянов, И. 1989].

Друга група публикации – статии, студии, монография – на проф. Ив. Стоянов са посветени на развитието на руско-българските отношения през XIX век. Възможността да работи в някои руски архиви позволява на автора да покаже съществени детайли и непознати щрихи от руската външна политика спрямо българските стремежи за постигане на политическа самостоятелност от Османската империя. Наблюденията и изводите на изследователя са отразени в излязлата през 1992 г. в издателството на Софийския университет монография „Славянските комитети и българското освободително движение след Априлското въстание“ [Стоянов, И. 1992; Професорите..., 2009, с. 178–179].

Години наред проф. Иван Стоянов изследваше развитието на плановете и програмите в българското националноосвободително движение през Възраждането. Освен едноименния сборник с документи, издаден многократно съвместно с доц. Георги Плетнъов [Планове и програми..., 1988; 2002], проф. Стоянов посвети много време и усилия за проучване историята и оригиналните идеи на малко известния и често пренебрегван Таен централен български комитет [Стоянов, И. 2002].

В последните десет години проф. Стоянов насочи изследователските си усилия към изясняване на важни подробности и откриване на непознати страни от биографиите и дейността на Любен Каравелов и Васил Левски. Приносът му в това научно направление е признат от специалистите, а книгите му за двамата велики българи се радват на значителен интерес и популярност в широки читателски среди [Стоянов, И. 2008; Стоянов, И. 2012].

Проф. Иван Стоянов е автор и на курс лекции по Българско възраждане [Стоянов, И. 1999], както и съавтор в няколко учебници по история на България за ученици и студенти [История и цивилизация, 2001; История..., 2003]. Историческата наука тепърва ще отдаде заслуженото на дългогодишния изследовател проф. Иван Стоянов, когато се направи пълен критичен обзор на написаното и публикуваното от него.

Проф. Иван Стоянов е носител на редица български и чуждестранни отличия и награди.

По случай 50-годишнината на ВТУ и за принос в академичния живот на Университета, както и за издигане и укрепване на неговия авторитет през 2013 г. проф. Иван Стоянов получава юбилеен медал на основание Решение на Академическия съвет от 25 март 2013 г.

През същата 2013 г. той е удостоен с наградата на комитета „Васил Левски“. Ръководителят на Общоруската обществена организация „Академия русской символики“ връчва на проф. Иван Стоянов нагръден знак „Петър Велики“, II степен. През септември 2009 г. проф. Иван Стоянов е удостоен с Диплома за награждаването си от Башкирското Аксаковско отделение на Международния фонд за славянска писменост и култура за монографиите му с изследвания на националноосвободителните борби на българския народ заедно с Русия против османското иго, както и за вяност към Аксаковските идеали.

През 2016 г. проф. Иван Стоянов става носител на наградата „Оборище“. Тя се връчва на 2 май по време на всенародното поклонение събор в местността „Оборище“ по случай 140-та годишнина от Априлската епопея от Сдружението на възрожденските градове и общности „Възраждане – ХХІ век“ с председател кметът на община Панагюрище Никола Белишки. Наградата „Оборище“ се присъжда на лице или организация, които със своята държавническа, обществена или творческа дейност имат значителен принос в консолидирането на българската нация, в укрепването на българската държавност, в утвърждаването на българското патриотично самосъзнание и ценности. Проф. Ив. Стоянов е удостоен с нея като председател на фондация „Васил Левски“ и преподавател във Великотърновския университет. По този повод награденият заявява: „Наградата за мен е отличие, което значи много. Дори не съм и допускал, че мога да бъда сред номинираните, но явно продължителната ми работа в областта на Българското възраждане е дала основание на членовете на Управителния съвет на Сдружението да ме удостоят с тази награда“.

Проф. Иван Стоянов става носител и на Наградата на Карлово за популяризирането на личността на Васил Левски и родния му град. Тържествената церемония за връчване на почетното отличие събира на 18 юли 2016 г. стотици граждани на централния площад в Карлово. Кметът на Карлово д-р Емил Кабаиванов обявява решението на експертната комисия, че „носителят на приза за 2016 г. е роденият в Плевен проф. Иван Стоянов, председател на Фондация „Васил Левски“, историк, изследовател на живота и делото на Васил Левски. Проф. Стоянов работи за популяризиране на делото на Апостола с Карловския комитет „Васил Левски“ и музей „Васил Левски“ в Карлово. Той е приятел на нашия град и винаги е сред нас“, заявява в словото си кметът. В отговора си проф. Иван Стоянов благодари за високата чест и припомня приноса на Карлово за Българското възраждане, както и мястото на Апостола в българската история и в сърцата на всички българи. Проф. Иван Стоянов дарява на Карлово паричната част на наградата за продължаване на археологическите проучвания на Куршум джамия.

Само месец след смъртта на проф. Иван Стоянов по предложение на Историческия факултет с решение на Академическия съвет на ВТУ от 29 май 2017 г. му е присъдено званието „Професор хонорис кауза“ („Почетен професор на ВТУ“): „за неговия изключителен принос за развитието на ВТУ като национална академична институция“.

В деня на неговата 70-годишнина, на 12 февруари 2019 г. в музея на Великотърновския университет беше открита изложба на тема „Проф. д.и.н. Иван Стоянов – живот, отдаден на историята и висшето образование“. В нея са включени снимки от живота и дейността му, част от отличията, които е получавал през годините, негови книги. Голяма част от тях са дарени от съпругата на проф. Иван Стоянов, също дългогодишен преподавател по история. Събитието беше почетено и от ректорите от предишни мандати доц. д-р Владимир Попов, проф. д.ф.н. Иван Харалампиев, проф. д.п.н. Пламен Легкоступ, зам.-ректорите проф. д.ф.н. Невяна Дончева-Панайотова и проф. д.ф.н. Паисий Христов. Те споделиха спомени за него, подчертаха огромния му принос за успешното развитие и утвърждаването на Великотърновския университет като важен образователен и научен център в България. Проф. д-р Пламен Павлов говори за заслугите му към Фондация „Васил Левски“. На изложбата присъстваха преподаватели, студенти, служители и приятели на проф. Иван Стоянов.

Творческа вечер и представяне на нова книга, посветена на проф. Иван Стоянов, събира негови колеги, студенти и приятели в Столичната библиотека на 28 юни 2018 г. Поводът е изданието на Инициативен комитет и Фондация „Васил Левски“ със заглавие „Кой си ти, Апостоле?“. Изданието включва кратки текстове на проф. Стоянов по любимата му тема – Българското възраждане, подчинени на неговото правило в историческите изследвания, че „историята като наука има за цел да реконструира историческото минало такова, каквото е било, а не такова, каквото някому се иска да е било“. Преобладаващата част от текстовете в книгата са писани и споделяни по различни поводи от проф. Иван Стоянов. Те са свързани с личността на Васил Левски – за идеите му, за втората му обиколка в Българско, за отношенията му с революционната емиграция и особено с Л. Каравелов, за залавянето на Апостола, за изграждането на паметника му в София, за народната почит към личността и делото на Васил Левски. И този сборник доказва, че публикациите на проф. Ив. Стоянов са „разчупване на стереотипите“ и „противопоставяне на митологемите“ – така, както определят значимите му исторически изследвания неговите колеги. Отзивите и рецензиите за негови книги от проф. Пламен Митев, проф. Калчо Калчев, проф. Милена Кирова и други автори във втората част на сборника са оценки за един изключителен професионалист, наложил свой стил в изследването на Българското възраждане, учен, чието име остава в списъка на талантиливите изследователи, на харизматичните оратори, за когото популяризирането на българщината по света беше не само научна, но и морална кауза.

Настоящата международна научна конференция, посветена на 70-годишнината от рождението на проф. д.и.н. Иван Стоянов, събира отново негови

колеги, студенти, приятели, обединени от уважението си към изследователя и общественика, както и от веруюто му, че Историята трябва да реконструира и обяснява миналото такова, каквото е било. Организатор на научния форум е катедрата „Нова и най-нова история на България“ в Историческия факултет на ВТУ, с която ученият и преподавателят проф. Иван Стоянов свързва по-голямата част от ползотворната си академична дейност.

ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES

Архивни източници / Archival sources

ДА – В. Търново – Държавен архив – Велико Търново, фонд 1178. [Darzhaven arhiv – Veliko Tarnovo, fond 1178.]

Публикации / Publications

История и цивилизация, 2001 – История и цивилизация. Учебник за 11 клас. София: Просвета, 2001 (Ив. Стоянов, Възраждане, с. 118–181). [Istoria i tsivilizatsia. Uchebnik za 11 klas. Sofia: Prosveta, 2001 (Iv. Stoyanov, Vazrazhdane, s. 118–181)].

История..., 2003 – История на България 681–1944 г. Т. 1. София: СОФИ-Р, 2003 (П. Ангелов, Д. Саздов, Ив. Стоянов). [Istoria na Balgaria 681–1944 g. T. 1. Sofia: SOFI-R, 2003 (P. Angelov, D. Sazdov, Iv. Stoyanov)].

Кой кой е..., 2003 – Кой кой е във Великотърновския университет? Преподавателите на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“. Съст.: П. Ст. Петков, М. Палангурски, Й. Бърдарова, В. Попова-Василева. В. Търново: Рекламно-издателска къща „Партньор М“, 2003. [Koy koy e vav Velikotarnovskia universitet? Prepodavatelite na VTU „Sv. sv. Kiril i Metodiy“. Sast.: P. St. Petkov, M. Palangurski, Y. Bardarova, V. Popova-Vasileva. V. Tarnovo: Reklamno-izdatelska kashta „Partnyor M“, 2003].

Петков, П. Ст., 2003 – П. Ст. Петков. История на Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“. В. Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 2003. [P. St. Petkov, Istoria na Velikotarnovskia universitet „Sv. sv. Kiril i Metodiy“. V. Tarnovo: UI „Sv. sv. Kiril i Metodiy“, 2003].

Планове и програми..., 1988; 1994, 2002 – Планове и програми в националноосвободителното движение през Възраждането. Сборник документи. Съставители: Г. Плетньов, Ив. Стоянов. В. Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 1988; 1994; 1998. [Planove i programi v natsionalnoosvoboditelното dvizhenie prez Vazrazhdaneto. Sbornik dokumenti. Sastaviteli: G. Pletnyov, Iv. Stoyanov. V. Tarnovo: UI „Sv. sv. Kiril i Metodiy“, 1988; 1994; 1998].

Преподавателите..., 2013 – Преподавателите на Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“ (1963–2013). В. Търново: Фабер, 2013. [Prepodavatelite na Velikotarnovskia universitet „Sv. sv. Kiril i Metodiy“ (1963–2013). V. Tarnovo: Faber, 2013].

Професорите..., 2009 – Професорите на Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“ 1963–2008 (Кратки очерци). В. Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 2009 (М. Палангурски, проф. дин Иван Илиев Стоянов – с. 177–180). [Profesorite na Velikotarnovskia universitet „Sv. sv. Kiril i Metodiy“ 1963–2008 (Kratki ocherti). V. Tarnovo: UI „Sv. sv. Kiril i Metodiy“, 2009 (M. Palangurski, prof. din Ivan Iliev Stoyanov – s. 177–180)].

130 години..., 2009 – 130 години модерна българска държавност. Иван Стоянов – 60 години, отдадени на историята и висшето образование. В. Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 2009. [130 godini moderna balgarska darzhavnost. Ivan Stoyanov – 60 godini, otdadeni na istoriyata i vissheto obrazovanie. V. Tarnovo: UI „Sv. sv. Kiril i Metodiy“, 2009].

Стоянов, И. 1989 – Иван Стоянов. Либералната партия в Княжество България 1879–1886. София: Наука и изкуство, 1989. [Ivan Stoyanov. Liberalnata partia v Knyazhestvo Balgaria 1879–1886. Sofia: Nauka i izkustvo, 1989].

Стоянов, И. 1992 – Иван Стоянов. Славянските комитети и българското освободително движение след Априлското въстание. София: УИ „Св. Кл. Охридски“, 1992. [Ivan Stoyanov. Slavyanskite komiteti i balgarskoto osvoboditelno dvizhenie sled Aprilskoto vastanie. Sofia: UI „Sv. Kl. Ohridski“, 1992].

Стоянов, И. 2002 – Иван Стоянов. Политически идеи на Тайния централен български комитет. В. Търново: Абагар, 2002. [Ivan Stoyanov. Politicheski idei na Taynia tsentralen balgarski komitet. V. Tarnovo: Abagar, 2002].

Стоянов, И. 2008 – Иван Стоянов. Любен Каравелов. Нови штрихи към живота и дейността му. В. Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 2008. [Ivan Stoyanov. Lyuben Karavelov. Novi shtrihi kam zhivota i deynostta mu. V. Tarnovo: UI „Sv. sv. Kiril i Metodiy“, 2008].

Стоянов, И. 2012 – Иван Стоянов. Нови штрихи върху идейните възгледи и дейността на Васил Левски. В. Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 2012. [Ivan Stoyanov. Novi shtrihi varhu ideynite vazgledi i deynostta na Vasil Levski. V. Tarnovo: UI „Sv. sv. Kiril i Metodiy“, 2012].